

Cilt 9, Sayı 1, Haziran 2021

Makale Adı /Article Name

UZAKTAN EĞİTİMDE, EĞİTİM KİME
UZAK KİME YAKIN: KÜLTÜREL
SERMAYE PENCERESİNDEN BİR
ANALİZ

IN DISTANCE EDUCATION,
EDUCATION IS CLOSE TO WHOM:
AN ANALYSIS FROM THE
PERSPECTIVE OF CULTURAL
CAPITAL

Yazar

Emrah DÖNMEZ

Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, email:
emrahdonmez123@gmail.com ORCID NO: 0000-0002-7200-8883

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 18 Şubat 2021

Kabul Tarihi: 19 Haziran 2021

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2021

Kaynak Gösterme

Dönmez, E. (2021). Uzaktan Eğitimde, Eğitim Kime Uzak Kime Yakın: Kültürel Sermaye Penceresinden Bir Analiz. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), s.176-190.

Öz

Bu çalışmanın amacı kültürel sermaye ile uzaktan eğitim arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Literatür taraması yöntemiyle yapılan bu çalışmada, belirlenen amaç çerçevesinde salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim süreci, istatistik veriler, yayımlanan raporlar, gazetelere ve kurumsal sitelere yansıyan haberler üzerinden değerlendirilmiştir. Eğitim sistemi için önemi büyük olan kültürel sermayenin salgın döneminde bu süreç üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, 2019 yılı sonu itibarıyla ortaya çıkan koronavirüs salgını okullarda devam eden eğitim sürecini ciddi düzeyde kesintiye uğratmıştır. Ülke genelinde vakaların görülmeye başlamasıyla yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Öğrenciler bu dönemde TV kanalları üzerinden ve internet üzerinden çevrimiçi olarak eğitimlerine devam etmişlerdir. Ancak tüm öğrenciler bu eğitim ortamlarına eşit şartlarda erişim sağlayamamıştır. Uzaktan eğitim sürecinin evlerden yürütülüyor olması, internet üzerinden çevrimiçi ders girişlerin teknik alt yapı gerektiriyor olması, öğrencilerin ev ortamlarını, ailelerinin sosyoekonomik ve kültürel durumlarını eğitim sürecinin devam ettirilmesinde önemli bir noktaya oturtmuştur. Sosyoekonomik düzeyi yüksek, kültürel düzeyi iyi ailelerin çocukları eğitime erişim sağlayabilirken, bazı kırsal kesimlerde yaşayan, yoksul veya kültürel düzeyi düşük ailelerin çocukları eğitimden uzak kalmıştır. Devlet, eğitime ulaşım konusunda zor durumda olan öğrenciler için çalışmalar yürütmüştür. Öğrencilerin bir kısmına tablet bilgisayar dağıtımını yapmış ve internet desteği sağlamıştır. Ancak yapılan destekler tüm öğrencileri sisteme dâhil edebilecek yeterlilikte olmamıştır. Sonuç olarak bu süreçte öğrencilerin bir kısmı anayasal bir hak olan eğitim haklarından mahrum olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel sermaye, uzaktan eğitim, yoksul çocuklar

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between cultural capital and distance education. In this study, conducted with the literature review method, the distance education applied during the epidemic period has been evaluated through statistical data, published reports, news reflected in newspapers and corporate sites. The impact of cultural capital, which is very important for the education system, on this period during the epidemic has been examined. According to the findings of the study, the coronavirus epidemic that emerged at the end of 2019 severely interrupted the ongoing education period in schools. Face-to-face education was suspended with the onset of cases across the country. During this period, students continued their education on TV channels and online. However, not all students could access these educational environments on equal terms. The fact that the distance education is carried out from home, and the entrance to online classes on the internet requires technical infrastructure has made the home environment of the students and the socioeconomic and cultural conditions of their families an important point in the continuation of the education. While children of families with a high socioeconomic level and a good cultural level can access education, children of poor or low cultural families living in some rural areas have remained far from education. The state has carried out studies for students who are in a difficult situation in accessing education. It distributed tablet computers to some of the students and provided internet support. However, the supports provided were not sufficient enough to include all students in the system. As a result, some of the students have been deprived of their constitutional education right in this period.

Keywords: Cultural capital, distance education, poor children.

Giriş

İnsan topluluklar halinde yaşayan sosyal bir varlıktır, içinde doğduğu toplumun bir parçasıdır ve büyük ölçüde yetiştiği çevrenin özelliklerini taşır. Kendi düşüncesiyle benliğini oluşturabilir ve davranışlarıyla hayatına yön verebilir. Buna bağlı olarak da içinde bulunduğu toplumun değişim ve dönüşümünde önemli rol oynar. Kolektif olarak toplum ve onu oluşturan kişiler zaman içinde yaşantılarının sonucu olarak bir takım birikimler oluşturur. Bu birikimler sermaye olarak adlandırılacak maddi veya manevi değerleri içerir. Oluşan bu sermayeyi toplum veya kişiler gelecek dönemlerde yapacağı işlere aktarabilir ya da hayatının belli noktalarında kullanabilir. Sermaye kullanımının olduğu alanlardan birisi de eğitimidir. Eğitim alanında sermayenin kavramsal olarak adlandırılan birkaç çeşidi kullanılır. Kapitalizmin özünü oluşturan sermayenin sınıf oluşumunu etkilediği ve toplum içinde eşitsizlikleri arttırdığı söylenebilir (Postman, 2016). Eğitim alanı da sınıf oluşumu ve eşitsizliklerle ilgili tartışmaların odak noktası olarak bu sermaye türlerinden etkilenmektedir. Özellikle kapitalizmin şiddetli yaşandığı ve eğitimde fırsat eşitliğinin düşük olduğu Türkiye’de normal zamanlarda sermaye türlerinin eğitim içindeki etkisi alanyazında ve köşe yazılarında sürekli olarak tartışılmaktayken, 2020 yılının başı itibariyle yeni tip Koronavirüsün ortaya çıkışı ve toplu olarak uzaktan eğitim sürecine geçişle birlikte bu konu daha da önemli hale gelmiştir.

Sermaye, kapitalizmin ortaya çıktığı dönemler açısından bakıldığında daha çok ekonomik etkisinin doğrudan görüldüğü üretimde kullanılan aletler, araçlar, yapılar, hammadde ya da bunlara sahip olmak için ihtiyaç olan iktisadi mal varlığı olarak görülebilirdi (Dobb, 1990). Ancak zaman içindeki toplumsal çalışmalar ve bunlara bağlı olarak yaşanan gelişmeler sermayenin sadece iktisadi ürünlerden oluşamayacağını ortaya koymuştur. Kredi, taahhüt, hava parası, telif hakkı, marka, ticari unvan, patent hisse senedi, tahvil ve isim hakkı hatta son dönemde çıkan Bitcoin vb. de simgesel sermaye olarak birikim araçları arasına dâhil edilmiştir (Rutz ve Balkan, 2016).

Bourdieu (2013) sadece ekonomik değil simgesel olanlar da dâhil tüm eylemlerin çıkara dayandığını ileri sürer. Kıt ve peşinden koşulmaya değer olan her şey ekonomik çıkar hesabında değerlendirilebilir. Kapitalizmin öncesinden beri var olan evlilik veya akrabalık ilişkisi gibi toplumsal pratiklerden, simgesel niteliği olan entelektüel pratiklere kadar bilinçli bilinçsiz tüm eylemlerin temelinde bir çıkar yatmaktadır (Swartz, 2018). Bu bağlamda Bourdieu insanların sahip oldukları iktidar biçimlerini iktisadi bir temele alarak sosyal pratikleri ve emeği dört sermaye tipi üzerinden incelemiştir: ekonomik sermaye, sosyal sermaye, simgesel sermaye ve kültürel sermaye (Bourdieu, 1986; Swartz, 2018).

Ekonomik sermaye, kişilerin sahip oldukları para veya mülk gibi iktisadi ürünleri kapsar (Swartz, 2018). Bourdieu ekonomik sermayeyi, ekonomik yönünden çok diğer sermaye türleri ve pratiklerle ilişkisi açısından ele alır (Proust, 2014: e-kaynak). Ekonomik sermaye tüm diğer sermaye türlerinin kökenidir. Dönüştürülmüş gizli ekonomik sermaye biçimleri bu tanıma doğrudan indirgenemeyebilir. Hatta diğer sermaye biçimleri ekonomik sermayeye bağlılığını gizleyebildiği kadar başarılı sayılabilir (Bourdieu, 1986).

Sosyal sermaye ise, 20. yüzyılın başı itibariyle kullanılmaya başlanmış olmasının yanı sıra Bourdieu tarafından detaylı bir şekilde ele alınmasıyla dikkatleri toplamıştır. Kavramın ortaya çıkışı Batı Virginia’daki kırsal alanlardaki okul aile birliği merkezlerinin

değerlendirilmesine dayandırılır. Sosyal sermaye insanların günlük yaşamında sosyal birlik oluşturduğu kişilerle iyi paylaşımlarda bulunması ve birbirleriyle iyi iletişim kurmaları yoluyla kişilerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını ve buna bağlı olarak toplumun hayat şartlarında ilerlemeler olmasını sağlayacak sosyal birikim olarak açıklanabilir (Keleş, 2012).

Simgesel sermaye, toplumda zaman içinde insanların yaşam tarzlarına, sahip olduklarına veya bir şeyleri yapma pratiklerine göre farklılaşarak ve özelleşerek gelişen özelliklerinin ekonomik sermayeye dönüştürülebilir hale gelmesiyle oluşur. Meşru olarak kabul edilen, tanınan her bir farklılık ayrışmayı sağlayan simgesel sermaye işlevine sahiptir. Simgesel sermaye genellikle sağladığı fayda ve üstünlük şekilleriyle toplum içinde nesnel olarak dağılımlarda üst özellik gösteren beden, dil, mobilya, giysi, vb. özellikleri tanıyan güç ilişkilerinde görülür. Toplum ayırıştırıcı özelliklerden etkilenmeye eğilimlidir. Her ayırıştırıcı özellik de farklı toplumlarda farklı simgesel özelliklere sahip olabilir (Bourdieu, 2014).

Kültürel sermaye, iktisadi bir değeri yokmuş gibi görünen ancak Bourdieu'nun düşüncesine göre iktidar kaynağı haline gelebilecek değerleri içerir. Kültürel sermaye, kişinin toplum içindeki yerinin belirleyicilerinden birisidir (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2018). Ailenin ya da çevrenin sahip olduğu sözel beceriler, genel kültürel farkındalıklar, estetik tercihler, eğitim düzeyi, okul sistemi bilgisi gibi değerler kişilerin okuldaki başarı düzeyinin nasıl olacağıyla ilgili göstergelerdir. Bourdieu kültürel sermayeyi, yaptığı bir araştırmada aynı toplumsal çevredeki çocukların okul başarılarının farklı eğitim düzeyine sahip ailelerinin etkisiyle eşitsiz hale geldiği sonucundan türetmiştir (Swartz, 2018). Bourdieu, ekonomistlerin eğitime yaptıkları yatırımların sonucunu beklerken okul masrafları veya çalışmaya ayrılan zamanın nakit karşılığı gibi göstergeler üzerinden çalışmalarının yetersiz olacağını ileri sürmüştür. Eğitim alanında yapılan yatırımlar insana yapılan yatırımlardır. İnsanı etkileyen birçok faktör vardır. Dolaylı olarak insana yapılan yatırım da insanın etkilendiklerinden etkilenecektir. Ayrıca insan faktörünün içinde bulunduğu kültür aktarımı yapılan bir sermaye türüdür. Yatırım sonuçlarına bakarken, bu faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekir (Bourdieu, 1986, s. 3).

Bourdieu Kültürel sermayeyi üç alt başlık altında incelemektedir: bedenleşmiş (yerleşik) durum, nesnelleşmiş durum ve kurumsallaşmış durum (Bourdieu, 1986, s. 3).

Bedenleşmiş durum kişinin zihninin ve bedeninin sahip olduğu doğuştan gelen özellikler olarak görülür (Rutz ve Balkan, 2016, s. 50). Bedenleşmiş durumdaki kültürel sermaye birikimi, yani kültürün kazanılması ve yetişme, kişisel olarak sermaye sahibinin kendi özümleme süreciyle bilinçsizce gerçekleşir. Edinilmesi halinde biyolojik tekliğiyle kişiye bağlı olduğu için kişinin ayrılmaz bir parçasına dönüşür. Bu kazanım oldukça zaman alıcıdır ve dışarıdan aldım verdim şeklinde edinilebilen sermaye değildir (Bourdieu, 1986, s. 4).

Nesnelleşmiş durum, kültürel sermayenin bedenleşmiş biçimiyle birlikte açıklanabilir. Bedenleşmiş sermayenin yazı, resim, anıt gibi nesnelleşmiş şekli veya medyada nesnelleşmiş kültürel sermaye olarak aktarılabilir. Böyle ortaya çıkan kültürel emtia yasal mülkiyeti üzerinden alınıp satılabilir ancak onun amacına uygun şekilde kullanımı için yine bedenselleşmiş kültürel sermayenin kendisine ihtiyaç vardır (Bourdieu, 1986, s. 6; Rutz ve Balkan, 2016, s. 50).

Kültürel sermayenin kurumsallaşmış hali ise kültürel sermayenin akademik yeterlilikler şeklinde nesnelleştirilmesidir. Söz konusu nesnelleşme ile kişinin sahip olduğu kültürel sermaye akademik olarak onaylanmış ve sertifikalandırma yoluyla yasal olarak garanti altına alınmış olur (Rutz ve Balkan, 2016, s. 50). Bu durumda sahip olunan kültürel sermayenin sürekli olarak kendini kanıtlama mecburiyeti ortadan kalkar. Akademik olarak yeterliği tanınan kültürel sermaye yasal olarak parasal karşılığı belirlenebilir hale gelir ve kültürel sermayenin ekonomik sermayeye dönüşümünün yolu açılır (Bourdieu, 1986, s. 8).

Dünya genelinde dönem dönem farklı türde salgın hastalıklar nedeniyle yaşam sekteye uğrayabilmektedir. 1918 yılında yaklaşık 50 milyon kişinin ölümüne neden olan İspanyol gribi ve ondan sonra görülen Asya Gribi, Hong Kong Gribi gibi salgınların ardından, 2019 yılı aralık ayı itibarıyla Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkıp kısa zamanda dünyayı etkisi altına alan Covid-19 (Coronavirüs 2019 hastalığı) da ciddi bir salgına neden olmuştur (Liu ve diğerleri, 2020). Covid-19 viral yolla yüksek hızlı bulaşıcılığı ve bağışıklık oluşturamayan kişiler üzerindeki öldürücülüğüyle tüm sosyal yaşamı olumsuz etkilemiştir (Walsh ve diğerleri, 2020).

Covid-19'un yayılmasıyla birlikte dünya genelinde genel sokağa çıkma yasakları, esnek çalışma, evden çalışma, dönüşümlü çalışma uygulanarak insanların birbiriyle teması azaltılmaya çalışılmıştır (Bozkurt, 2020). Birçok ülkede yüz yüze eğitime ara verilmiş ve süreç uzaktan eğitim kanallarıyla yürütülmeye çalışılmıştır. Televizyon, internet ve telefonlar üzerinden sağlanmaya çalışılan uzaktan eğitim çalışmalarına rağmen, bu dönemin dünyanın yakın tarihte karşılaştığı en büyük eğitim ve öğretim kesintilerinden birisi olduğu söylenebilir (Arayıcı, 2020). UNESCO'nun kayıtlarına göre bu salgından yaklaşık olarak 1,5 milyar okul öncesi, ilkököl, ortaokul, lise ve yükseköğretim kurumu öğrencisi etkilenmiştir. 2020 Aralık ayı sonu itibarıyla 200 milyon civarında öğrencinin eğitime devam edemediği ya da kısmi olarak devam ettiği saptanmıştır (UNESCO, 2020: e-kaynak).

Türkiye'de 11 Mart 2020 tarihinde görülen ilk koronavirüs vakasının ardından Millî Eğitim Bakanlığı'nın 13.03.2020 tarih ve 5497866 sayılı "İdari izin" başlıklı Genelgesiyle 13 Mart tarihi itibarıyla yüz yüze eğitime ara verilmiştir. 23 Mart tarihinden sonra uzaktan eğitim yoluyla eğitime devam edilmiş ve 2019-2020 eğitim-öğretim yılı böyle sonlandırılmıştır. 2020-2021 Eğitim öğretim yılının birinci döneminde de uzaktan eğitime devam edilmiş ve bunun yanında aşamalı ve seyreltilmiş olarak öğrencilerin bir kısmı yüz yüze eğitime alınarak bir hibrit eğitim modeli denenmiştir (MEB, 2020, e-kaynak). Daha sonra vaka sayılarının artışıyla birlikte Bakanlığın 19.11.2020 tarih ve 1696428 sayılı yazısıyla tekrar tamamıyla uzaktan eğitime geçileceği açıklanmış ve dönem bu şekilde tamamlanmıştır.

Uzaktan eğitim yakın geçmişe kıyasla, bu dönemde hiç olmadığı kadar yaygın şekilde kullanılıyor olsa da, tarihi yüzyıllarca geriye götürülebilir. Ancak uzaktan eğitimin örgütlü olarak ortaya çıkışı 1700'lü yılların başında postayla yapılması planlanan eğitim fikrine kadar dayandırılabilir. Kayda geçmiş uzaktan eğitim çalışmaları raylı ulaşım sistemlerinin de gelişimiyle posta hizmetlerinin hızlanmasıyla olmuştur. Daha sonra iletişim şartlarının hızlı gelişimine bağlı olarak uzaktan eğitim de gelişmiştir (Can ve Köroğlu, 2020). Bu dönemde genel olarak internet üzerinden yapılmaya devam eden uzaktan eğitim salgın döneminde yüz yüze eğitimin alternatifi ya da tamamlayıcısı olarak başvurulan bir eğitim öğretim sağlama yolu olarak görülmüştür.

Toplumsal yapıların ve sermayenin oluşumunda büyük rol oynayan eğitim sistemi bahsedilen sermaye türleriyle oldukça fazla etkileşim içindedir. Eğitim özellikle kültürel sermayenin üretiminde ve dönüşümünde büyük rol oynar (Rutz ve Balkan, 2016). Eğitim sistemlerine bakıldığında, refah düzeyinin düşük olduğu, eğitim şartlarının çok farklılık gösterdiği toplumlar ile refah düzeyi yüksek ve eğitim şartlarının eşit ya da birbirine yakın olduğu toplumlarda sermaye türlerinin eğitime etkisinin birbirinden farklı olduğu söylenebilir (Acar, 2011). Koronavirüs dolayısıyla oluşan salgın nedeniyle birçok ülkede uzaktan eğitime geçilmiştir. Uzaktan eğitim sürecine geçiş ile birlikte eğitimin sağlanmasına kısıtlar getiren teknolojik eksiklikler ortaya çıkmıştır. Bu teknolojik eksikliklerin en fazla yaşandığı ülkeler yine refah düzeyi düşük ülkeler olmuştur. Bunun yanında salgın döneminde öğrencilerin evde olması dolayısıyla ailelerin kültürel sermayeleri de eğitimi etkileyen önemli bir unsur haline gelmiştir. Aile içinde yaşayan ebeveynin, akrabanın ya da yakınların eğitime yaklaşımları, çocukların uzaktan eğitim sürecine katılımının ve uzaktan eğitim haricindeki zamanlarda çocuğun öğrenme sürecinin nasıl devam edeceğini büyük ölçüde belirlemeye başlamıştır (Sarı ve Nayır, 2020). Bu bağlamda, bu çalışmada kültürel sermaye ile uzaktan eğitim arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1) Genel olarak kültürel sermayenin eğitim çıktısına etkisi nedir?
- 2) Türkiye’de salgın döneminde yürütülen uzaktan eğitim süreci nasıldır?
- 3) Kültürel sermayenin salgın döneminde uzaktan eğitim sürecine etkisi nasıldır?

Yöntem

Bu çalışma literatür taraması yöntemiyle yapılmıştır. Schryen, ve diğerleri’ne (2015) göre literatür taraması hem kapsamlı bir sentez hem de belirli bir alanın bilgi gövdesinin yorumunu sağlar. Bu çalışmada da amaçlar çerçevesinde sermaye türleri ve kültürel sermayeye değinilmiştir. Daha sonra da salgın döneminde yürütülen uzaktan eğitim süreci ele alınmış ve kültürel sermayenin bu süreçteki etkileri incelenmiş ve tartışılmıştır. Çalışmada literatür taramasının tercih edilmesinin nedeni, araştırılan konunun daha çok güncel istatistik raporları üzerinden elde edilecek bilgilerle kuramsal bilgilerin birleştirilerek ortaya bir sonuç çıkarılmasının amaçlanmasıdır.

Çalışmada kullanılan veriler için öncelikli olarak 2018 yılı sonrasında çıkan tüm eğitim istatistik verileri, raporları, salgın döneminde eğitim üzerine yazılan makaleler, kayıtlı gazete haberleri, kurumsal sitelerin resmi haber arşivleri ve köşe yazılarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra erişilen kaynaklardan edinilen veriler kültürel sermaye ekseninde analiz edilmiş ve elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Bulgular, Tartışma ve Yorum

Bu bölümde öncelikle kültürel sermayenin eğitim çıktısı üzerindeki etkisi tartışılacaktır. Daha sonra salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim, istatistiki veriler üzerinden değerlendirilecektir. Son olarak, ailelerin kültürel sermayelerinin uzaktan eğitim sürecine nasıl etki edebileceği ve bu etkinin olası sonuçları tartışılacaktır.

1. Kültürel Sermayenin Eğitim Çıktısı Üzerindeki Etkisi

Sosyolojide, kültürel sermaye bireyin sahip olduğu yüksek kültürel yeterliliği ifade eder (Throsby, 1999). Kültürel sermaye içinde bulunulan sosyal yapıya göre

şekillenir ve eğitim yoluyla sonraki nesillere aktarılır. Yazılı kaynaklar, tiyatrolar, konserler, müzeler kültürel mirasın nesilden nesile aktarılmasında önemli rol oynar çünkü kültürde var olanın sembollerle yeniden hatırlanmasını sağlar (Bourdieu, 1973; Rukancı, 2018). Bu kaynaklara herkesin eşit düzeyde erişebilmesi pek mümkün değildir ancak devletler kendi varlıklarını devam ettirebilmek için oluşturdukları eğitim sistemiyle kültür aktarımını yapmaya çalışır (Sevim ve diğerleri, 2018).

Eğitim sistemleri genel olarak planlanırken herkesin aynı düzeyde kültürel yeterliliğe ve herkesin aynı düzeyde imkâna sahip olduğu varsayımı ile hazırlanır (Bourdieu, 1973). Bu sistemde alt sosyo-ekonomik yapıdaki insanların çocukları sistem mağduru olurlar çünkü üst sosyo-ekonomik yapıdaki çocuklar kültür kaynaklarına kolay erişerek iyi yaşam şartlarına sahip olup, yöneten pozisyonlarına gelebilirken, diğerleri zeki olsalar bile onlara aynı fırsatlar sunulmadığı için kendi sosyal yapılarının dışına çıkamayabilirler (Rutz ve Balkan, 2016). Bu durum da içinde bulunulan kapitalist sistem içinde anlamlıdır. Üst ve alt sosyal yapılar arasındaki güç ilişkileri ve sembolik ilişkiler devam ettirilmek isteniyorsa, sistem üst sosyal sınıflarda bulunan kişilerin üst yapının sahip olduğu kültürel değerlerden besleneceği, alt sosyal sınıflara mensup kişilerin de kendi kültürünün özelliklerine göre yaşamını sürdüreceği şekilde kurgulanır (Bourdieu, 1973). Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan devlet yönetimleri, elindeki gücü bunun sağlayıcısı gibi bir vazife üstlenerek devam ettirir. Arada kaybolan iyi potansiyele sahip insan sermayesinin gücünü ortaya çıkarmak yerine, örseleyerek etkisiz hale getirmiş olur.

Kültürel sermaye üst sınıf ve orta sınıfa göre toplumsal yapıdaki yerlerini koruyabilmeleri için ekonomik sermayenin yanında bulunması gereken bir zorunluluk gibidir. Bundan dolayı sınıf yapısına göre seçkin okullarda tercih edilen yabancı diller bile farklılaşır (Rutz ve Balkan, 2016). Üst sınıf aileler, çocukları devlet okullarında okuyacak puanları alacak yeterliliklerde olmadığında onları özel okullara gönderirler ve kültürel üstünlüklerini de korumaya çalışırlar (Şengönül, 2013). Alt sosyo-ekonomik yapıdaki bir çocuğun eğitimini devam ettirebilmesi ise sınavlarda göstereceği başarı düzeyine bağlıdır. Yeterli puanı almaları halinde kültürel sermayelerini arttırma fırsatı bulurlar. Yeterli puan alamayan çocuklar ise kendi sosyal yapılarının içinde kalmaya mahkûm olurlar (Rutz ve Balkan, 2016).

Çocuklar içinde yetiştiği ailenin kendisine tecrübe ettirdiği eylemlerin miktarına ve karmaşıklığına göre gelişim gösterirler. Üniversite mezunu olan bir grup ailenin çocukları ile üniversite mezunu olmayan bir grup ailenin çocukları üzerinde yapılan bir araştırmada eğitim düzeyi yüksek ailede yetişen çocukların dil becerilerinin daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun nedenini de eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının sorduğu sorulara daha sık ve doyurucu cevaplar vermesine bağlamışlardır (Şengönül, 2013). Açık bir sistem olan okullar da bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre şekillenir. Okul, velilerinin okuldan, çocuğundan beklentisine, verdiği ekonomik, sosyal, kültürel katkı ve okul ile işbirliği düzeyine göre kendisini düzenler. Bu durum bir tür kültürel sermaye aktarımı olarak kabul edilebilir çünkü okulda verilecek eğitimin kalitesi ve sistemin çıktısı kısmen veliye bağlıdır (Çalık, 2007).

2. Türkiye’de Salgın Döneminde Yürütülen Uzaktan Eğitim Süreci

Küresel ve yerel faktörlerin etkilerine rağmen Milli Eğitim Bakanlığı’nın kendi iradesiyle döngüsünü devam ettiren eğitim sistemi, ortaya çıkan salgın ile birlikte büyük ölçüde Sağlık Bakanlığı’nın vereceği kararlar doğrultusunda yolunu belirlemeye başlamıştır. Sağlık Bakanlığı ve bilim kurulunun önerileri ilk koronavirüs vakası ile

birlikte tüm ülkenin işleyişinin farklı yollara kaymasına neden olmuştur. Mesai saatlerinde, seyahatlerde, sosyal ilişkilerde ve bunlara bağlı olarak eğitim sisteminde sınırlamalar uygulanmaya başlanmıştır (Sokağa Çıkma Kısıtlamaları Genelgesi, 2020, e-kaynak). Mesafe kuralları dolayısıyla yüz yüze eğitime ara verilmiştir, onun yerine internet üzerinden çevrimiçi uzaktan eğitimler yapılmaya başlanmıştır.

Covid-19 salgın süreciyle birlikte devletlerin kısa vadede başvurulabilecek bir çözüm yolu olarak gördüğü radyo, TV ve internet üzerinden yapılan uzaktan eğitim, teknik altyapı gerektiren bir uygulamadır. Uzaktan eğitim düşük gelirli ülkelerde genellikle radyo ve TV kanalları üzerinden sağlanmaya çalışılırken, gelişmiş ülkelerde internet üzerinden yapılmaktadır. Türkiye’de ise TV kanalları ve ağırlıklı olarak internet üzerinden çevrimiçi bağlantı yoluyla eğitim öğretim devam ettirilmeye çalışılmıştır (Can ve Köroğlu, 2020; MEB, 2021, e-kaynak). Eğitim veren ve eğitimden faydalanan olanların internet ağında buluşabilmesi için internet altyapısına, kamerası ve ses sistemi olan bir bilgisayar ya da bu bağlantıyı sağlayabilecek teknolojik aletlere (tablet bilgisayar, akıllı telefon vb.) ihtiyaçları vardır.

Ülke geneline bakıldığında TÜİK’in (2020b: e-kaynak) hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre sabit internete sahip hane oranı %50,8, mobil internete sahiplik durumu ise %87,9’dur. OECD (2020, e-kaynak) verilerine göre Türkiye’de sabit hat üzerinden sağlanan internet sisteminin sadece %4,3’ü fiber sistem üzerinden verilmektedir. Sabit internet sistemi üzerinden sağlanabilen Genişbant veri akışı oranı %20’nin altında olup, OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altındadır. Bu da toplu yüklenmelerin yaşandığı dönemlerde internet altyapı yetersizliğini ortaya koymaktadır. Vatandaşın mobil internete sahiplik oranı yüksektir ancak yapılacak uzaktan eğitimlerde anlık ses ve görüntü paylaşımları dolayısıyla internete yüklenen ve internetten indirilen veri miktarı fazla olduğu için mobil internet ile çevrimiçi derslere sağlıklı bir katılımın olması zordur. TÜİK (2020c: e-kaynak) verileri ülkede 2018 yılında, gelir dağılımında halkın en yüksek gelire sahip %20’sinin toplam ülke gelirinin %46,3’ünü alırken, en düşük gelire sahip %20’sinin ise gelirin %6,2’sini aldığını ortaya koymuştur. Ülkenin 2019 yılı görece yoksulluk oranı ise %14,4’tür (TÜİK, 2020c: e-kaynak). Hanehalkı ise haberleşme ve eğitim için gelirinin yaklaşık %5’ini ayırabilmektedir (TÜİK, 2020d: e-kaynak). Ülkenin Gayrisafi Milli Hasılasının da çok büyük olmadığı göz önünde bulundurulduğunda devlet desteği olmaksızın ülke genelinde azımsanamayacak sayıda öğrenci uzaktan eğitime erişim için gereken imkânı kısa sürede ya da hiç sahip olamayabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı GSM operatörleriyle salgın öncesinde öğrenciler için sadece EBA sistemine girişte kullanılacak aylık 3 gb (gigabyte)’lık internet anlaşması yapmıştır (MEB, 2019, e-kaynak). Salgın ile birlikte bu internet kullanım miktarı 8 gb’a çıkartılmış ancak sağlanan internet çevrimiçi uzaktan eğitimde kullanılamamıştır. Daha sonra öğrencilere 500 bin adet tablet bilgisayar ve beraberinde 25 gb internet tanımlı GSM kartı dağıtımı için çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. 2021 yılı ocak ayı sonu itibarıyla 500 bin tablet bilgisayarların 7 aşamada ihtiyaç sahibi öğrencilere dağıtıldığı ve 100 bin tablet bilgisayarın daha dağıtılacağı açıklaması yapılmıştır (MEB, 2021, 29 Ocak). Dağıtımı tamamlanan 500 bin tablet bilgisayar sayısı örgün eğitimde öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık olarak %3’üne tekabül etmektedir (MEB, 2020). Bu sayının ihtiyaçları karşılama açısından yeterli olmadığı ortadadır. Kavuk ve Demirtaş’ın (2021) yaptığı araştırmanın bulguları da bunu desteklemektedir. Araştırmada, görüşme

gerçekleştirilen öğretmenler, öğrencilerin evinde internet erişiminin, teknolojik donanımın olmaması ve bağlantının yetersizliği sorunlarını sıklıkla dile getirmişlerdir. Akça ve Akgün'ın (2020) araştırmasında öğrencilerin yaklaşık olarak %80'i internet bağlantılarının yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Geriye kalan %20'lik kısım internet üzerinden uzaktan eğitime erişimle ilgili sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca araştırmada uzaktan eğitimin verimsizliği de görüşülen öğrenciler tarafından dile getirilen bir konu olmuştur. Bu bağlamda 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanuna göre her Türk vatandaşının hakkı olarak tanımlanmış olan eğitim, uzaktan eğitim ile birlikte azımsanamayacak sayıda öğrenci için ulaşılması zor bir hal almıştır.

3. Kültürel Sermayenin Salgın Döneminde Uzaktan Eğitim Sürecine Etkisi

Yüz yüze eğitime ara verilmesi ve uzaktan eğitime geçişle birlikte öğrencilerin evleri de eğitimin bir parçası olmuştur. Evdeki yaşam koşulları, ailelerin çocuklarıyla iletişimi, evde yaşayanların sayısı, aynı anda uzaktan eğitime ihtiyaç duyan kardeşlerin sayısı, öğrencilerin kendi odalarının olup olmaması vb. birçok aile içi etken de eğitimin niteliği açısından daha önemli hale gelmiştir (Bakış ve diğerleri, 2009: e-kaynak). Yüz yüze eğitim yapılan dönemlerde okullar arası fırsat ve imkân eşitsizliği tartışılırken, uzaktan eğitim süreciyle birlikte aileler arası fırsat ve imkân eşitsizlikleri, ailelerin teknoloji okuryazarlığı durumu, ailelerin çocuklarının uzaktan eğitime yapabildiği katkılar gibi konular daha çok tartışılmaya başlanmıştır (Can ve Köroğlu, 2020). Evden çocukların çevrimiçi ortama katılımıyla yapılması beklenen eğitimde bu eşitsizlikler bir düzeye kadar giderilebilir ve giderilmesi daha kolay olan teknik altyapı eksikliği için tablet bilgisayar dağıtımı vb. çalışmalar ile işe başlanmıştır. Ancak, bu yapılanlar ile yüz yüze eğitim dönemine göre daha çok belirginleşen eşitsizlikleri kısa sürede ve tamamıyla gidermenin mümkün olmadığı ortadadır (Bozdoğan, 2020: e-kaynak). Bunun nedeni de uzaktan eğitim sürecini en fazla etkileyecek faktörlerden birisinin değiştirilmesi çok zor ve zaman alıcı olan ailelerin eğitim durumları ve kültürel birikimleri ile ilgili sorunların olmasıdır (Özer ve diğerleri, 2020).

Ailelerin kültürel birikimlerinin yani kültürel sermayelerinin çocuklarının eğitim süreci üzerinde oldukça büyük etkisinin olduğu, özellikle de annelerin eğitim geçmişinin ve kültürel yaşantısının çocuğun yetişme sürecini şekillendirdiği yapılan çalışmalarla da ortaya koyulmuştur (Reay, 2004). Türkiye'de 15-19 yaş aralığındaki öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar, okullaşma oranının %71 olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle bu yaş aralığındaki öğrencilerin %29'u bir şekilde eğitim sisteminin içine dâhil edilememektedir (TEDMEM, 2020: e-kaynak). Elbette öğrencilerin okula gitmemelerinin ve okul terklerinin altında yatan birçok birbirinden farklı neden vardır ve toplumun her tabakasından öğrencilerin farklı nedenlerle okulu bıraktıkları bilinmektedir. Ancak, okul terklerinin nedenleri ile ilgili yapılan araştırmalar, genel olarak okulu terk eden öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik düzeyinin ve eğitim düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur (Balantekin ve Kartal, 2016; Hoşgörür ve Polat, 2015). Bu durum, içinde bulunulan şartların da etkisiyle ailelerin çocuklarının okula erişimi için daha az çaba harcadığını göstermektedir. Hoşgörür ve Polat'ın (2015) araştırmasına göre bu ailelerin bir kısmı çocuklarını okula göndermek yerine çalıştırmayı tercih etmekte ve okul devamsızlıklarıyla ilgili çocuklara hiçbir tepki göstermemektedirler.

TÜİK'in (2020a: e-kaynak) 2019 yılı Ekim-Kasım-Aralık aylarında topladığı veriye göre 5-17 yaş aralığında çalışan çocuk işçi sayısı 720 bindir. Bu çocukların 473 bini

okula devam ediyor görünen çocuklardan oluşmaktadır, 247 bini ise okula devam etmeyen çocuklardır. Bu yaşananlar ve sayılar yüz yüze eğitimde 1. sınıftan 12. sınıfın sonuna kadar öğrencinin özel durumu olmadığı takdirde okula devam zorunluluğunun olduğu dönemlerde ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde ise bunu kontrol etmek çok daha zordur çünkü devlet tüm öğrencilerin uzaktan eğitime erişimini sağlayacak altyapıyı henüz kuramadığı için bakanlık devam zorunluluğundan da söz edememektedir. Öğrenciler ve veliler bu durumun farkındadır ve kültürel sermayesi düşük ailelerde eğitim-öğretim zamanlarında çocukların bazıları imkânları olmasına rağmen yeterli motivasyona sahip olmadığı için derslere katılmamakta, bazıları ise ev veya bağ bahçe işlerinde çalıştırılmaktadırlar (Erdal, 2020: e-kaynak).

Eğitimin çeşitli çıktıları açısından uzun vadede kazançlı bir yatırım olduğunun aile tarafından anlaşılması sahip olunan kültürel sermaye ile ilişkilendirilebilir (Soydan, 2008). Çocuklarının alacağı eğitimin hem kendi gelecekleri hem de çocuklarının geleceği için ne kadar önemli olduğu bilincine sahip aileler, eylemlerini çocuğuna göre planlayarak imkânlarını çocuklarına seferber edebilir. Ancak aile bu bilince sahip değilse maddi olarak yeterli varlığı olsa bile çocuğuna bu imkânı sağlamayabilir (Eryılmaz, 2020: e-kaynak). Maddi varlığa rağmen kültürel sermayesinin düşük olması dolayısıyla ailenin çocuğu eğitimden alıkoyması, farklı yeteneklere ve potansiyele sahip çocuğun kendini göstermesini engelleyecektir. Zaten dışlayıcı, rekabetçi bir sınav düzenini içinde barındıran eğitim sisteminde öğrenciler daha yolun başındayken kendi kabuklarının içine çekilmeye mahkûm olacaklardır. Sosyal sınıf atlama için bir yol olarak görülen eğitim, koyulan bu engeller dolayısıyla kapalı bir sistem olarak çalışınca yüksek ihtimalle ailenin kültürel durumunun yeniden üretilmesi ile sonuçlanacaktır (Rutz ve Balkan, 2016).

Sonuç

Kültür sosyal sabit bir sermayedir ve toplumsal gelişme düzeyinin arka planını oluşturur (Aktan ve Akgün, 2007). Kültürel sermaye sosyal açıdan bakıldığında kişinin entelektüel birikimini, yaşam tarzını, kültürel bilincini ve kültürel potansiyelini içine alır (Tösten ve diğerleri, 2017). Devletin güçlü bir ekonomi, daha iyi bir gelecek ve varlığının devamlılığı için vatandaşlarının kültürel sermayesini arttırması ve bu sermayenin sonraki nesillere aktarılmasını sağlaması gerekir. Sermaye oluşumu ve aktarımının yolu da büyük ölçüde aileden ve sağlanan eğitim ortamlarından geçer (Çakmak, 2008). Eğitim ile uzun yılların birikimini, toplumların elde ettiği deneyimleri yeniden yaşanmasına gerek kalmadan ve zaman kaybetmeden yeni nesillere aktarmak mümkündür. Ancak bu aktarımı devam ettirebilmek için gereken kültürel bilinci bireylerde oluşturmak gerekir.

Kültürel sermaye bir toplumda bir defa oluşturulduğunda kendini yeniden üretecek potansiyeli içinde barındırır. Kültürel sermayesi yüksek toplumların ya da grupların devamı olan bireyler bu sahip olunan kültürden nasibini alır. Bireyler için eğitim ailede başlar ve onlar eğitim sistemlerine dâhil olsalar da ailenin yaşam tarzı ve kültüründen etkilenmeye devam ederler. Genel olarak kırsal bölgelerde yaşayan sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları, kırsal bölgelerde kendi kültüründen öğrencilerin bulunduğu okullara giderken, sosyoekonomik düzeyi yüksek kesimler de, benzer şekilde kendi sosyal çevresine yakın okullara çocuklarını göndermeyi tercih etmektedirler. Bilinçli aileler genel olarak çocuklarının eğitimlerinin en iyi şekilde devam etmesi ve çocukların iyi noktalara ulaşması için çaba sarf etmekteyken, eğitimle ilgili bilincin yeterince gelişmediği ailelerde ise çocuğun eğitimine çok fazla önem

verilmemektedir. Bu durumun arkasında ailenin içinde bulunduğu kültürün etkilerinin olduğu söylenebilir. Ailenin çocuk üzerindeki etkisi, çocukların eğitim sürecindeki devamsızlıklarına göz yumulması, onların eğitim süreçlerinde desteklenmemesi, çocuğun okula gitmesi yerine ailenin işlerine baktırılması ya da para kazanmak için çalıştırılması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bazı zengin ailelerde ise çocuklar puanla istediği düzeyde okullara giremeye bile dengi özel okullara yüksek meblağlar ödenerek okutulmaktadır. Bu tür durumlar insanların sahip olduğu kültürel sermaye düzeyiyle bağdaştırılabilir. Kişilerin içinde bulunduğu ortam sahip oldukları bilgi ve bilinç düzeyi onların eğitim süreçlerini doğrudan ve dolaylı olarak etkilemekte ve yönlendirmektedir.

2019 yılının sonundan itibaren ortaya çıkan ve dünya genelinde etkili olan koronavirüs salgını dolayısıyla uygulanan sokağa çıkma yasakları ve sosyal mesafe kuralları hayatın her alanını etkilediği gibi eğitimi de etkilemiştir. Eğitim okullarda yüz yüze yapılamamış ve ülkeler uzaktan eğitim ile süreci devam ettirmeye çalışmıştır. Türkiye de bu ülkelerden birisidir. Türkiye’de uygulanan uzaktan eğitim TV üzerinden ve çevrimiçi eğitimler ile internet üzerinden yapılmaya çalışılmıştır.

Bu süreçte yürütülmeye çalışılan modelde, eğitim çevrimiçi bağlantılar ile evlerden yapılmaya çalışıldığı için hem öğretmenler hem de öğrenciler zorlu bir mücadeleyle girmişlerdir. Salgın sürecinde yaşanan bu eğitim krizi en çok yoksulların ve dezavantajlı grupların çocuklarını olumsuz etkilemiştir. Yoksul ailelerin evlerinde çocuklarının uzaktan eğitime bağlanabilmesi için gereken teknik donanımın olmaması, yüz yüze eğitim döneminde bile mağdur olan sosyoekonomik durumu kötü grupların daha da zor durumlara sürüklenmesine neden olmuştur. Ülke genelinde içinde bulunulan hastalık dönemi ve ekonomik sorunlar, eğitim sisteminin üzerinde yapılan çalışmaların teknik altyapıyla desteklenmesini zorlaştırmıştır. Eğitim sitemini destekleyici yeterli kaynak devlet eliyle sağlanamamıştır. Buna bağlı olarak salgın döneminde, sosyoekonomik düzeyi düşük kesimler ile sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının eğitim haklarını kullanabilme imkânı arasındaki makas daha da açılmıştır.

Ailelerin kültürel sermaye düzeyleri salgın döneminde çocukların uzaktan eğitim sürecinin nasıl devam edeceğini belirleyen önemli faktörlerden birisi olmuştur. Salgın döneminde eğitim sürecini evden yürütmeye çalışan çocuklar ailelerin onlara destek oldukları ve imkân sağladıkları oranda eğitim ortamlarına erişim sağlayabilmişlerdir. Bu süreçte genel olarak aileler çocuklarının eğitime erişimleri için büyük gayret göstermiştir ancak bu süreci çocukları çalıştırmak için fırsat bilen ya da çocuklarının eğitimlere girmemelerine sessiz kalan aileler de olmuştur. Kültürel sermayesi yüksek olan ve bu sermayenin gelecek nesillere aktarımı için çocuklarına iyi bir eğitim aldirmaya çalışan aileler de vardır, kültürel sermayesi düşük ve eğitimin öneminin bilincinde olmayan aileler de vardır.

Bu çalışmada kültürel sermayenin eğitim ile ilişkisi ve salgın dönemindeki uzaktan eğitim sürecine etkisi araştırılmış ve konu tartışılarak sorunlar somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, eğitim sistemi uygulayıcılarına, kültür aktarımında büyük etkiye sahip olan ailelerin bilinçlendirilebilmesi konusunda, gerekli imkânların devlet tarafından onlara sağlanması ve gelecek nesillerin daha iyi adımlar atabilmesi için eğitime yapılan yatırımın artırılması için çalışmalar yapmaları önerilmektedir. Konu üzerinde çalışacak araştırmacılara ise ailelerin kültürel sermaye sahiplik düzeyi ile ailelerin çocuklarını yetiştirme süreci arasındaki ilişki üzerine nicel çalışmalar yapılması önerilir.

Kaynakça

- Acar, E. (2011). Effects of social capital on academic success: A narrative synthesis. *Educational Research and Reviews*, 6 (6), 457-461. <https://doi.org/10.5897/ERR.9000134>
- Akça G. ve Akgün, E. (2020). İlkokul öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı sıkıntılar, *EJER congress 2020 bildiri kitabı* F. Nayır (Ed.). Anı Yayıncılık.
- Aktan, C. C. ve Tutar, H. (2007). Bir sosyal sabit sermaye olarak kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 6 (20), 1-11.
- Arayıcı, A. (2020). Pandemi döneminde öğretmenliğin ve öğrenciliğin zorlukları. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, (66), 60-64.
- Bakış, O., Levent, H., İnel, A. ve Polat, S. (2009). Türkiye’de Eğitime Erişimin Belirleyicileri. İstanbul: Eğitim Girişimi Reformu, <http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/TurkiyedeEgitimeErisiminBelirleyicileri-1.pdf>
- Balantekin, Y. ve Kartal, H. (2016). Öğrencilerin okula devamından sorumlu paydaşların görüşlerine göre okul devamsızlığının nedenleri ve buna yönelik çözüm önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (39), 16-36.
- Bourdieu, P. (1973). Cultural reproduction and social reproduction, From Knowledge, Education, and Cultural Change R. Brown (Ed.). Tavistock.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. J. Richardson (Ed). Greenwood.
- Bourdieu, P. (2013). *Outline of a theory of practice*. MPG Books Group.
- Bourdieu, P. (2014). Simgesel sermaye ve toplumsal sınıflar. *COGİTO Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 76, 192-203.
- Bozdoğan, Ö. (2020, 3 Eylül). Ziller Yoksul Çocuklara Çalmıyor. *Dokuz Eylül Gazetesi*, <https://www.dokuzeyul.com/emegin-sesi/ziller-yoksul-cocuklara-calmiyor-h171368.html>
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Can, N. ve Köroğlu, Y. (2020). Covid-19 döneminde yaygınlaşan uzaktan eğitimin değerlendirilmesi ve eğitim emekçileri açısından incelenmesi. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 3 (4). 370-380.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33-41.
- Çalık, C. (2007). Okul-çevre ilişkisinin okul geliştirmedeki rolü: kavramsal bir çözümleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 123-139.
- Dobb, M. (1990). *Kapitalizmin dünü ve bugünü*. İletişim Yayıncılık.

Emrah Dönmez- *Uzaktan Eğitimde, Eğitim Kime Uzak Kime Yakın: Kültürel Sermaye Penceresinden Bir Analiz*

Erdal, B. O. (2020, 03 Eylül). Çocuk İşçiyeye Eğitim 'Uzak'ta Kaldı. Dokuz Eylül Gazetesi, <https://www.dokuzeylul.com/emegin-sesi/cocuk-isciye-egitim-uzak-ta-kaldi-h171365.html>

Eryılmaz, F. (2020, 28 Mayıs). Eğitimde Aile Faktörü. <https://www.milligazete.com.tr/makale/4728489/fatih-yilmaz/egitimde-aile-faktoru>

Hoşgörür, V. ve Polat, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okula devamsızlık nedenleri (Söke ilçesi örneği). MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 25-42. <https://doi.org/10.21666/mskuefd.69002>

Kaplan, M. ve Yardımcıoğlu, M. (2018). Alan, habitus ve sermaye kavramları ile Pierre Bourdieu. Social Sciences Studies Journal, 4 (14), 614-623. Doi: 10.26449/sss.389.

Kavuk, E., ve Demirtaş, H. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadığı zorluklar. E-Uluslararası Pedagoji Dergisi, 1(1), 55-73.

Keleş, H. N. (2012). Sosyal sermaye. Eğitim Yayınevi.

Liu, Y., Kuo, R., & Shih, S. (2020). COVID-19: The first documented coronavirus pandemic in history. Biomedical Journal, 43(4), 328-333. DOI:10.1016/j.bj.2020.04.007

MEB. (2019, 13 Mayıs). EBA İçeriklerine Aylık 3 GB'a Kadar Ücretsiz Erişim İmkânı. <https://yegitek.meb.gov.tr/www/eba-iceriklerine-aylik-3-gba-kadar-ucretsiz-erisim-ikni/icerik/2737>

MEB. (2020). Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2019-2020. Resmi İstatistik Programı Yayını.

MEB. (2020, 21 Eylül). Yüz Yüze Eğitim, Anasınıfı Ve İlkokul 1'inci Sınıflarda Başladı. <http://www.meb.gov.tr/yuz-yuze-egitim-anasinifi-ve-ilkokul-1inci-siniflarda-basladi/haber/21672/tr>

MEB. (2021, 29 Ocak). 500 Bin Tablet Bilgisayar Yerine Ulaştı, Yeni Hedef 600 Bin Öğrenciyeye Erişmek. <http://www.meb.gov.tr/500-bin-tablet-bilgisayar-yerine-ulasti-yeni-hedef-600-bin-ogrenciyeye-erismek/haber/22441/tr>

OECD. (2020, June). Broadband Statistics. <http://www.oecd.org/sti/broadband/broadband-statistics>

Özer, M., Suna, H., Çelik, Z., ve Aşkar, P. (2020). Covid-19 salgını dolayısıyla okulların kapanmasının eğitimde eşitsizlikler üzerine etkisi. İnsan ve Toplum, 10(4), 217-246. DOI: [dx.doi.org/10.12658/Mo611](https://doi.org/10.12658/Mo611)

Postman, N. (2016). Teknopoli. M. E. Yılmaz (Çev.). Sentez Yayıncılık.

Proust, A. (2014, 3 Temmuz). Pierre Bourdieu Üzerine. <https://albertproust.tumblr.com/post/90652580739/pierre-bourdieu-%C3%BCzerine>

Reay, D. (2004). Education and cultural capital: the implications of changing trends in education policies. Cultural Trends, 13(2), 73-86. DOI:10.1080/0954896042000267161

Rukancı, F. (2018). Kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması ve tanıtımında yazma eser kütüphaneciliği. ERDEM, (74), 99-116. <https://doi.org/10.32704/erdem.450104>

Rutz, H. ve Balkan, E. (2016). Sınıfın Yeniden Üretimi: Eğitim, Neoliberalizm Ve İstanbul'da Yeni Orta Sınıfın Yükselişi. N. Balkan (Çev.). H2O Yayıncılık.

Sarı, T. ve Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: sorunlar ve fırsatlar. *Turkish Studies*, 15(4), 959-975. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44335>

Schryen, G., Wagner, G. & Benlian, A. (2015). Theory of knowledge for literature reviews: an epistemological model, taxonomy and empirical analysis of is literature. International Conference on Information Systems. Fort Worth, Texas, USA.

Sevim, O., Bağcı, H. ve Çevirme, H. (2018). Dil ve kültür aktarımında işlevsel bir araç olarak ders kitapları: Türkçe ders kitapları örneği. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(27), 1575-1592. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14396

Sokağa Çıkma Kısıtlamaları Genelgesi. (2020, 30 Ekim). İçişleri Bakanlığı. <https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-ile-mucadele-kapsaminda-sokaga-cikma-kisitlamalari---yeni-kisitlama-ve-tedbirler-genelgeleri>

Soydan, T. (2008). İnsan sermayesi kuramı, ekonomik kurumlar ve kavramlar sözlüğü. F. Başkaya ve A. Ördek (Ed.). Türkiye ve Ortadoğu Forumu.

Swartz, D. (2018). Kültür ve iktidar Pierre Bourdieu'nun sosyolojisi. İletişim Yayınları.

Şengönül, T. (2013). Sosyal sınıfın boyutları olarak gelirin, eğitimin ve mesleğin ailelerdeki sosyalleştirme-eğitim süreçlerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(167), 128-143.

TEDMEM. (2020). Bir Bakışta Eğitim 2020. <https://tedmem.org/download/bir-bakista-egitim-2020?wpdmdl=3567&refresh=5fe8db95425bd1609096085>

Throsby, D. (1999). Cultural capital. *Journal of Cultural Economics*, 23(1-2), 3-12. DOI:10.1023/A:1007543313370.

Tösten, R., Avcı, Y. ve Şahin, Ç. Ç. (2017). Öğretmenlerin kültürel sermaye yeterliklerinin incelenmesi: Meslek liseleri örneği. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (35), 130-143.

TÜİK. (2020a). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>

TÜİK. (2020b). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (Bt) Kullanım Araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)

TÜİK. (2020c). Gelir Ve Yaşam Koşulları Araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2019-33820>

TÜİK. (2020d). Hane Halkı Tüketim Harcaması, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2019-33593>.

UNESCO. (2020). School Closures Caused By Coronavirus (Covid-19). UNESCO. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>.

Emrah Dönmez- *Uzaktan Eğitimde, Eğitim Kime Uzak Kime Yakın: Kültürel Sermaye
Penceresinden Bir Analiz*

Walsh, K. A., Spillane, S., Comber, L., Cardwell, K., Harrington, P., Connell, J.,
O'neill, M. (2020). The duration of infectiousness of individuals infected with SARS-CoV-
2. *Journal of Infection*, 81(6), 847-856. DOI:10.1016/j.jinf.2020.10.009